

URBANIZEM IN PROSTORSKO PLANIRANJE V SRBIJI

Bogata tradicija prostorskega načrtovanja pred izzivi novih družbenih in prostorskih sprememb

Razgled iz Slovenije

Prevladujoča politična, kulturna in jezikovna orientacija v Sloveniji je v zadnjem desetletju in pol povečini usmerjena na t. i. Zahod. To velja tudi za področje urbanizma in prostorskega planiranja. Primeri dobre prakse, zgledi, zakonske osnove, simpoziji, strokovna literatura in ostale aktivnosti s področja prostorskega načrtovanja se v Sloveniji v bolj skromni meri ozirajo v prostor nekdanje Jugoslavije in vzhoda Evropske unije. Ta manko bi bilo smiselno zapolniti ne le zaradi podobnosti nekdanjih družbenih razmer in okvirov urejanja prostora v Sloveniji in prej omenjenem delu Evrope, temveč tudi in zlasti zaradi potrebe po učečem se in samorefleksivnem slovenskem vpogledu v tiste družbe v sosesčini, ki se soočajo s podobnimi procesi sprememb kot naša. Za slovenske strokovnjake s področja prostorskega načrtovanja so dogajanja in rešitve v srbskem sistemu urejanja prostora iz več razlogov lahko zanimiva in poučna.

Institucije urejanja prostora v Srbiji

Fakultete v Srbiji, iz katerih prihajajo strokovnjaki za prostorsko načrtovanje, izvajajo študijske programe za področja arhitekture, urbanizma, prostorskega planiranja, geografije, krajinske arhitekture, gradbeništva, prometa.... Omenjeni študijski programi imajo v Srbiji povečini razmeroma dolgo tradicijo, profesorski kader pa vzdržuje kontinuirani stik z razvojem svojih strok po svetu. Interdisciplinarna nota graditeljskih in prostorskih strok je uveljavljena in se odraža tudi v organiziranosti Inženirske zbornice Srbije. Slednja ima štiri matične sekcije, in sicer planerjev (skupaj pribl. 100 odgovornih planerjev), urbanistov (pribl. 870 odgovornih urbanistov), projektantov (pribl. 13.500 odgovornih projektantov) in izvajalcev del (pribl. 10.300 odgovornih izvajalcev). Med pooblaščenimi člani inženirske zbornice v matični sekciji planerjev prevladujejo posamezniki z izobrazbo prostorskega planerja ali arhitekta, v sekciji urbanistov prevladujejo posamezniki z izobrazbo arhitekta ali v manjši meri gradbenika, v sekcijah projektantov in izvajalcev pa prevladujejo posamezniki z izobrazbo gradbenika, elektrotehnika, arhitekta ali strojnika. Vsak pooblaščen član zbornice ima pridobljeno eno ali več licenc, npr. licenco odgovornega planerja ali eno od štirih vrst licence odgovornega urbanista. Več informacij o srbski inženirski zbornici je na spletnem naslovu <http://www.ingkomora.org.yu/>. Podobna struktura prej opisani se odraža tudi v društveni organiziranosti. Društvo arhitektov Srbije, Združenje urbanistov Srbije in Združenje prostorskih planerjev Srbije so prostovoljne stanovske organizacije, ki medsebojno projektno sodelujejo in preko katerih člani uresničujejo del svojih strokovnih in profesionalnih interesov na navedenih treh medsebojno povezanih področjih (glej npr. spletno stran urbanistov www.uus.org.yu/udruzenje.html).

Krovni zakon za področje gradenj in prostorskega načrtovanja je Zakon o planiranju in izgradnji iz leta 2003, ki je bil naknadno enkrat spremenjen in dopolnjen. Zakon v prvi vrsti ureja pogoje in način planiranja ter urejanja prostora, urejanja in izrabe gradbenega zemljišča ter izgradnje objektov. Za področje prostorskega planiranja opredeljuje načela urejanja prostora, določa osnovno o Republiški agenciji za prostorsko planiranje, navaja vrste planskih dokumentov in opredeljuje postopek za njihovo pripravo. Zanimivo je, da so vrste planskih aktov dokaj podobne tistim, ki jih opredeljuje danes veljavna slovenska zakonodaja. Za področje urbanističnega planiranja omenjeni srbski zakon določa cilje urejanja naselij, obveznost formiranja občinskih komisij za plane, nadalje določa vrste urbanističnih planov, njihovo vsebino in postopek njihove izdelave. Med urbanističnimi plani loči generalni plan, plan splošne ureditve, plan generalne regulacije in plan detaljne regulacije. Zakon določa tudi izpis iz urbanističnega plana, akt o urbanističnih pogojih (za območja, za katera ni predvidena izdelava urbanističnega plana), urbanistični projekt (za parcelacijo ali za izvajanja urbanističnega plana, ko je to s tem planom predvideno), gradbeno parcelo in (javno) gradbeno zemljišče. Na področju izgradnje objektov zakon opredeljuje odobritev za graditev in način njegove pridobitve (v zvezi s tem opredeljuje tudi idejni projekt, študijo upravičenosti, glavni projekt, projekt izvedenega objekta...), nadalje graditev vse do tehničnega pregleda, uporabno dovoljenje in vzdrževanje objekta. Zakon med drugim uvaja zgoraj opisano licenciranje strokovnih delavcev in določa vse osnovno o Inženirski zbornici Srbije.

Strokovna srečanja

Dober vpogled v vsebino snovanj na področju prostorskega načrtovanja v Srbiji nudijo tamkajšnji simpoziji in predstavitve dosežkov strok. Tovrstnih prireditev je kar nekaj, pri čemer se večina od njih odvija vsakoletno. Junija 2005 je v Kruševcu Združenje urbanistov Srbije organizirano simpozij z naslovom "Planiranje in menedžment mest in regij", obenem pa proslavilo svojo 50. obletnico. Simpozij se je nanašal na problematiko planiranja mest in regij v kontekstu tranzicije srbske družbe in njenih institucij iz centralno planskega k tržnemu ekonomskemu modelu. Omenjena problematika je v Srbiji povezana v prvi vrsti z modelom dominantnega glavnega mesta Beograda, v katerem živi več kot petina prebivalcev države, nezadostno razvitim omrežjem mest srednje velikosti in pomanjkljivo infrastrukturno povezanostjo in opremljenostjo. Na simpoziju so bili predstavljeni tudi izhodiščni prispevki za urbanistično doktrino 21. stoletja. Zanimivo je, da je bil simpozij glede udeležencev tako rekoč enonacionalno obarvan - podpisani sem bil edini nesrbski, sicer zelo gostoljubno sprejet udeleženelec simpozija.

Društvo urbanistov Beograda in Urbanistični zavod Beograda sta jeseni leta 2005 pripravila simpozij z naslovom "Urbani dizajn" in ga osredotočila na probleme urbanega oblikovanja v kontekstu sodobnih dinamičnih in kontradiktornih trendov razvoja. Soočenost z le-temi zvišuje stopnjo odgovornosti lokalnih uprav in strokovnih krogov do prirodnih resursov in ustvarjenih sestavin prostora ter okolja, še posebej odgovornosti do ohranitve oz. ustreznega razvoja kakovostnih sestavin identitete mest.

Ob svetovnem dnevu urbanizma v novembru 2005 je Združenje urbanistov Srbije ob sodelovanju Združenja urbanistov Niša v tem mestu pripravilo že 14. salon urbanizma, tokrat pod naslovom "Retrospektiva planerskih vizij urbanistov 1955 - 2005". Salon vsako od zadnjih štirinajstih let predstavlja poleg del na vodilno temo tudi aktualno produkcijo urbanistov, prostorskih planerjev, krajinskih arhitektov, prometnih načrtovalcev... iz Srbije, v manjši meri pa tudi od drugod. Na 14. salonu je bilo predstavljenih tudi šest projektov iz Slovenije.

V letošnjem juniju je v Vrnjački Banji Združenje urbanistov Srbije organiziralo "Letno šolo urbanizma" na temo "Planiranje, investicije in realizacija v tranziciji k evropski zakonodaji". Srečanje je bilo osredotočeno na povezanost regionalnega in urbanističnega planiranja z ekonomsko-investicijskimi vidiki usmerjanja prostorskega razvoja mest in regij. Visoko raven srbske kondicije za organiziranje urbanističnih strokovnih srečanj pa izpričuje tudi vabilo na letošnji novembrski simpozij, ki ga bo izvedlo Društvo urbanistov Beograda v svojem mestu na temo "Rekonstrukcija in revitalizacija mesta". Več informacij o tem simpoziju lahko zainteresirani najdete na spletni strani omenjenega društva (www.dub.org.yu/rekonstrukcija).

Pretok informacij

Pričujoči članek je zgolj preglednega značaja. Spričo tehtnosti in obsežnosti strokovne in teoretične produkcije na področju prostorskega načrtovanja v Srbiji bi bilo za ustrezno predstavitev le-tega zainteresiranim v Sloveniji potrebnih ne le več člankov in prispevkov na to temo, temveč redno periodično informiranje. Za slednje je sicer v srbskem jeziku dokaj dobro poskrbljeno (glej npr. internetni portal www.a4a.info/Links.asp), dobro pa bi bilo, če bi z ustrezno razširitvijo svojega strokovnega razgleda k temu prispevali tudi prostorski strokovnjaki v Sloveniji.

Jože Kos Grabar ml.

(naslov: Sadjarska 11 a, 2000 Maribor; tel. (02) 250 53 12 - dopoldan v službi; e-naslov: joze.kos@zum-mb.si)